

Δαμιανός Μωραΐτης

Περί Ημερο-λογίων

Συλλογή ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΛΙΒΑΔΕΙΑΣ

Φίλοι της Βιβλιοθήκης Λιβαδειάς
Λιβαδειά 2022

Περί Ημερο-λογίων

Δαμιανός Μωραΐτης

Περί Ημερο-λογίων

**Φίλοι της Βιβλιοθήκης Λιβαδειάς
Λιβαδειά 2022**

© copyright **Δαμιανός Μωραΐτης**

Εκδότης: **Φίλοι της Βιβλιοθήκης Λιβαδειάς**

Λιβαδειά 2022

ISBN: 9786188597365

**Ο Χρόνος άχρονος εστί
Και εν ταυτώ τα πάντα ρει.
Ο άνθρωπος μόνο προσμετρά
Το πριν, το τώρα, το μετά.**

Περιεχόμενα

1. Πρόλογος	11
2. Εισαγωγή	13
3. Ημερολόγια: Η εξέλιξη	17
4. Οι μήνες στην Αρχαιότητα	27
5. Τα ονόματα των μηνών σήμερα	37
6. Τα ονόματα των 7 ημερών	45
7. Ολυμπιακοί αγώνες	51
8. Επιλεγόμενα	55

Πρόλογος

Από το «νόστιμον ήμαρ» του Ομήρου, το «Έργα και ημέραι» του Ησίοδου, τις «Μέρες του '36» του Θόδωρου Αγγελόπουλου, τις «Επτά ημέρες της δημιουργίας» έως την λιγότερο ποιητική καθημερινότητά μας η έννοια ημέρα είναι πάντα και πανταχού παρούσα στη ζωή μας, ταυτισμένη σχεδόν με την έννοια του χρόνου.

Και από την άλλη ο λόγος. Ίσως η πιο πολυσήμαντη και βαρυσήμαντη λέξη, όχι μόνο του ελληνικού αλλά και του παγκόσμιου λεξιλογίου. Γλώσσα, ομιλία, αιτία, λογική, αναλογία, αρχή, υπέρτατη θεϊκή οντότητα κ.τ.λ..

Μοιάζει ωσάν η ημέρα, δηλαδή ο χρόνος να εμπεριέχει και να εμπεριέχεται στο λόγο, δηλαδή στην αιτία, στην αρχή των όντων, στην συμπαντική λογική.

Σε κάποια φάση της ζωής μου συναπαντήθηκα με τον αγαπημένο φίλο Δαμιανό Μωραΐτη ως ημερο-λόγο. Για τις ημέρες δημιουργίας που έζησε, υπάρχει λόγος. Έτσι γεννήθηκε το ανά χείρας «Περί Ημερο-λογίων».

Δημήτρης Αλεξάνδρου
Φιλολόγος

**«Τι είναι ο χρόνος;
Αν δεν με ρωτήσει κανείς, το ξέρω.
Αλλά αν κανείς με ρωτήσει, τότε δεν το ξέρω»
Αυγουστίνος εξ Ιπώνος, 354 - 430 μ.Χ.**

Εισαγωγή

Κάποτε αποφάσισα, με τη βοήθεια της τεχνολογίας, να κατασκευάσω ένα ηλεκτρονικό ρολόι «ρετρό», το οποίο, εκτός από του να δείχνει απλά τη ώρα, να έχει περισσότερες πληροφορίες, όπως ημερομηνία, ημέρα, έτος και άλλα πολλά. Να περιέχει δηλαδή και ένα πλήρες ημερολόγιο. Το ρολόι με όλα αυτά ολοκληρώθηκε, σχετικά εύκολα.

Κάποιες σκέψεις όμως συνέχισαν να μου τριβελίζουν το μυαλό, να ξυπνάνε παλιότερα ερωτήματα με τις απαντήσεις τους, και το σπουδαιότερο να γεννούν διαρκώς και με γεωμετρική πρόοδο νέα ερωτήματα.

Το πρώτο και σπουδαιότερο βέβαια είναι αυτό που θέτει η παραπάνω ρήση του Αυγουστίνου: **Τι είναι χρόνος;**

Χρόνος ο α-όριστος. Ναι, γιατί δεν υπάρχει ορισμός. Είναι μια ασαφέστατη έννοια που απασχόλησε και απασχολεί τον άνθρωπο, πρακτικά, με χιλιάδες τρόπους αλλά και κάθε φιλόσοφο από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Όπως και την επιστήμη, αφού το ποιο δύσκολο κομμάτι στη θεωρία της σχετικότητας είναι η σχετικότητα του χρόνου.

Προσπαθήστε να κάνετε ένα πείραμα: Σκεφτείτε μια λέξη που να έχει σχέση με το χρόνο και αυτόματα θα σας έρθουν άλλες δυο, τρεις συναφείς και αυτό θα συμβαίνει κάθε φορά που το επαναλαμβάνεται. Σχεδόν σε κάθε φράση ενυπάρχει έμμεσα ή άμεσα η έννοια του χρόνου.

Έτσι ο άνθρωπος προσπαθώντας να ξεπεράσει την αοριστία, και πιεζόμενος από τις ατομικές και κοινωνικές του ανάγκες εφηύρε και επέβαλε τις ημερομηνίες και τα ρολόγια. Τα οποία τι κάνουν; Μετράνε απλώς διαστήματα χρόνου (ποσότητα), μιας έννοιας φιλοσοφικής που δεν έχει ορισμό! Μια επινοημένη μέτρηση που δεν μετράει απολύτως τίποτα.

Στην Ελληνική μυθολογία ο Χρόνος ήταν μία ασώματη αρχέγονη θεότητα που προσωποποιούσε(!) την έννοια

του χρόνου, το ασώματο δηλαδή δήλωνε με σαφήνεια πως ο Χρόνος είναι άχρονος.

Και οι δυο περιπτώσεις είναι κορυφαίες αντινομίες ίσως και ο ορισμός του παραλόγου!

Η αναγκαστική πρόσδεση - δέσμευση του ανθρώπου στα ημερολόγια και στα ρολόγια ειδικά στην σύγχρονη ζωή, την έκανε τόσο τρεχαλητή, που μας γεμίζει στρες και άγχος «να προλάβουμε» διαρκώς, γιατί είναι διαπιστωμένο πως οι δεσμεύσεις μάς προκαλούν μεγάλη δυστυχία.

Εδώ ταιριάζει ένα «ανέκδοτο»: Ρωτάει ο πιτσιρικάς τον πατέρα του, «Μπαμπά πως τα λένε τα αβγά στην Αμερική;» και ο πατέρας, αφοπλιστικά «Αβγά τα λένε και εκεί αλλά . . . κάπως αλλιώς».

Κάπως έτσι συνειδητοποίησα ότι ο πολύς κόσμος θεωρεί αρκετά λανθασμένα ως αυτονόητα όπως πχ ότι σε όλον τον κόσμο την Κυριακή την λένε Κυριακή και έτσι την λέγανε πάντα, το καλοκαίρι (δηλαδή ο ζεστός καιρός) είναι παντού την ίδια χρονική περίοδο, τον Ιανουάριο και τον λέγανε πάντα Ιανουάριο κ.τ.λ..

Στη συνέχεια με απασχόλησαν πιο πρακτικά ερωτήματα: το σημερινό ημερολόγιο, τα ονόματα των μηνών

και των ημερών ήταν πάντα έτσι; Και, αν όχι πώς προέκυψαν;

Μ' αυτά και μ' αυτά άρχισα να ξεθάβω τις πληροφορίες γύρω από το ημερολόγιο, τα ονόματα των μηνών και των ημερών, που από παλιά είχα συγκεντρώσει, ενώ προσπάθησα να τις εμπλουτίσω με νέες, μιας και το υλικό στο μεγαλύτερο μέρος του, με λίγο διαφορετική μορφή, υπήρχε εδώ και πολλά χρόνια στα κουτάκια - μνήμες του υπολογιστή.

Περιέλαβα, επίσης, και όσες πληροφορίες, χωρίς πλατειασμούς, σπάνε τα λανθασμένα αυτονόητα που αναφέρθηκαν.

Να, λοιπόν, πώς πρόκυψε αυτή η δοκιμή που δεν διεκδικεί «δάφνες» δοκιμίου.

Λιβαδειά Ιούνιος 2022

Υ/Γ Πολλές ευχαριστίες στον αδελφικό φίλο Δημήτρη Αλεξάνδρου, εξάιρετο φιλόλογο, για τις διορθώσεις, τις επισημάνσεις και την γενική φιλολογική επιμέλεια του κειμένου.

Ημερολόγια: Η εξέλιξη

Ο άνθρωπος, από την αρχή, βιωματικά γνωρίζει πως ζει μέσα σε ένα κόσμο που είναι ένα σύστημα το οποίο κινείται αέναα μέσα στον δικό του βιολογικό ρυθμό. Έτσι προσπάθησε να αποκτήσει και η ζωή του ένα ρυθμό, ώστε να εξυπηρετούνται ζωτικές του ανάγκες, όπως η επιβίωσή του, οι θρησκευτικές τελετουργίες αργότερα, και οπωσδήποτε η καθημερινότητα της κοινωνικής του ζωής. Για το λόγο αυτό ανέπτυξε συστήματα χρονολογικά.

Τα χρονολογικά συστήματα που χρησιμοποιήθηκαν ανά τους αιώνες είναι εκατοντάδες.

Σχεδόν κάθε πολιτισμός επινόησε το δικό του, λίγα όμως κατόρθωσαν να επιβιώσουν.

Στην αρχαία Ελλάδα, με το θεσμό της «πόλεως κράτους», σχεδόν κάθε πόλη είχε το δικό της ημερολόγιο.

Όλα όμως τα Ελληνικά ημερολόγια, όπως και τα Ρωμαϊκά, που σχετίζονται άμεσα, είχαν ένα κοινό χαρακτηριστικό γνώρισμα: Ήταν μικτά σεληνιακά και ηλιακά ταυτόχρονα.

Οι μήνες ήταν σεληνιακοί (συνοδικοί), δηλαδή η μέτρηση της χρονικής διάρκειας ενός μήνα γινόταν με βάση την περιστροφή της Σελήνης γύρω από την Γη.

Περίοδος περιστροφής της σελήνης 29,5 ημέρες.

Ο χρόνος (έτος) ήταν ηλιακός και καθοριζόταν με βάση την περιστροφή της γης γύρω από τον ήλιο. Έτος δηλαδή ήταν ο χρόνος που χρειάζεται η γη για να κάνει μια πλήρη περιστροφή γύρω από τον ήλιο, και από εκεί ξεκινούν τα «προβλήματα», γιατί ο μήνας και το έτος ορίζονται με βάση την κίνηση δύο διαφορετικών ουρανίων σωμάτων. Έτσι το έτος δεν είναι πολλαπλάσιο της ημέρας. Στην αρχαιότητα η μέρα ξεκινούσε με την εμφάνιση της σελήνης (δύση του ηλίου) μέχρι την επόμενη δύση του ηλίου. Σήμερα από 00 πμ μέχρι 12^η μμ. Το έτος δεν είναι πολλαπλάσιο ούτε του σεληνιακού μήνα, αφού η περιστροφή της σελήνης γύρω από τη γη διαρκεί 29,5 ημέρες, αλλά ούτε και κανενός σημερινού μήνα.

Όλα τα αρχαία ελληνικά ημερολόγια χώριζαν το χρόνο σε 12 μήνες, οπότε το έτος περιείχε 354 ημέρες (12 x 29,5) και για να κρατούνται σταθεροί οι μήνες κατέφευγαν στην ανάγκη περιοδικά να έχουν και 13ο

μήνα ή να επαναλαμβάνουν ένα μήνα από τους υπάρχοντες (εμβόλιμος μήνας).

Στο **Αττικό** (Αθηναϊκό) ημερολόγιο εμβόλιμος μήνας ήταν ο **Ποσειδεών Β**.

Αυτά ίσχυαν πάνω κάτω μέχρι τον 4^ο αι π.Χ.

Μετωνικός και Καλλιπικός κύκλος.

Η πρώτη προσπάθεια συντονισμού των διαφόρων τοπικών ημερολογίων γι' όλους τούς Έλληνες, έγινε **μετά την καθιέρωση των Ολυμπιακών Αγώνων** το 776 πχ (δες περισσότερα παρακάτω στο «Ολυμπιακοί Αγώνες»), όπου συμφωνήθηκε η χρονολόγηση να γίνεται βάσει των αγώνων ανά τετραετία που ονομάστηκε «Ολυμπιάς»

Το επόμενο σημαντικό βήμα, στην κατεύθυνση του συντονισμού των ημερολογίων έγινε με την εργασία του **Μέτωνος (4ος αι πχ)**, ο οποίος παρατήρησε ότι 235 σεληνιακοί [συνοδικοί] μήνες (6.939,69 ημέρες) είναι σχεδόν ισόχρονοι με 19 ηλιακά [τροπικά] έτη (6.939,60 ημέρες).

Ο 19ετης κύκλος έγινε γνωστός ως **Μετωνικός κύκλος**.

Για τον συγχρονισμό με το ηλιακό έτος προσετίθετο εμβόλιμος μήνας στο 3ο, 5ο, 8ο, 11ο, 13ο, 16ο και το 19ο έτος τού κύκλου.

Οι μήνες συνέχισαν να είναι σεληνιακοί [δηλαδή συνοδικοί], μεγέθους 29,5 ημερών οπότε και είχαν 29 και 30 ημέρας εναλλάξ.

Η **Νουμηνία** (Νέο – μηνία), δηλαδή η πρώτη ημέρα τού μήνα, κατ' άλλους άρχιζε με την νέα σελήνη, κατ' άλλους δε με το «**πρώτον φώς**», δηλαδή με την πρώτη εμφάνιση τού σεληνιακού δίσκου κατόπιν της νέας Σελήνης.

Η τελευταία ημέρα του μήνα, η νέα σελήνη και η επόμενη ημέρα, όπου η σελήνη δεν ήταν ορατή, ήταν αφιερωμένες «**τοίς χθονίοις Θεοίς**».

Έναν αιώνα μετά, ο **Κάλλιπος** πρότεινε τον τετραπλασιασμό του Μετωνικού κύκλου για επιπλέον ακρίβεια, σε κύκλο 76 ετών με 940 μήνες.

Δύο αιώνες μετά τον Κάλλιπο ο **Ίππαρχος** παρατήρησε έναν ακριβέστερο κύκλο τετραπλασιάζοντας τον Καλλιπικό σε 304 έτη με 3760 μήνες (960x4).

Όμως κανένα από τα δύο συστήματα δεν χρησιμοποιήθηκε ευρέως.

Ο **Γεμίνος Ρόδιος**, σύγχρονος τού Ιππάρχου, μας γνωστοποιεί πως οι Έλληνες ήθελαν τις γιορτές τους να γίνονται την ίδια ακριβώς ημέρα κάθε έτους, συνθήκη που δεν πληρούσε το, κατά βάση, σεληνιακό ημερολόγιο.

Έως τα μέσα του 1ου αιώνα π.Χ. το ημερολόγιο που επικρατούσε ήταν αυτό της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, το οποίο βασιζόταν στο Ελληνικό, δηλαδή στις φάσεις της Σελήνης.

Λόγω της ατέλειάς του όμως, δημιουργήθηκαν μεγάλες αποκλίσεις, κυρίως στην εαρινή ισημερία, με σημαντικές επιπτώσεις στην οικονομία και τη λειτουργία του κράτους. Τότε δημιουργήθηκε το:

Ιουλιανό Ημερολόγιο

Ο Ιούλιος Καίσαρας το 46 π.Χ. ανέθεσε στον Αλεξανδρινό αστρονόμο **Σωσιγένη** την αναμόρφωση του ημερολογίου. Στην κατεύθυνση αυτή, αρχικά προστέθηκαν στο έτος 90 μέρες, δηλαδή η 1η Μαρτίου του 44 π.Χ αντικαταστάθηκε από την 1η Ιανουαρίου.

Αυτή η αλλαγή δεν σήμαινε και την αλλαγή της «Πρωτοχρονιάς» από την 1^η Μαρτίου στην 1^η Ιανουαρίου.

Αυτό έγινε αργότερα με την πλήρη επικράτηση του **Χριστιανισμού** στο **Ρωμαϊκό** κράτος και οπωσδήποτε όχι σε χρόνους π.Χ..

Το νέο, ηλιακό ημερολόγιο ανταποκρινόταν απόλυτα στη διαδοχή των εποχών και η διάρκεια του έτους προσδιορίστηκε στις 365,25 ημέρες.

Η μικρή διαφορά καλυπτόταν από μία επιπλέον ημέρα που πρόσθεταν κάθε τέσσερα χρόνια, (δες παρακάτω «τα ονόματα των μηνών»).

Όμως και από το Ιουλιανό Ημερολόγιο προέκυπτε ένα σφάλμα 11 λεπτών και 14 δευτερολέπτων το χρόνο. Εξαιτίας της απόκλισης αυτής, μιάμιση χιλιετία αργότερα η εαρινή ισημερία είχε μετατοπιστεί ημερολογιακά 11 μέρες πίσω, σε σχέση με τα αστρονομικά δεδομένα. Έτσι λοιπόν περάσαμε στο:

Γρηγοριανό Ημερολόγιο

Μπροστά στον κίνδυνο να εορτάζονται τα Χριστούγεννα φθινόπωρο και το Πάσχα χειμώνα, ο Πάπας Γρηγόριος ο 13ος προχώρησε στην εξής «μεταρρύθμιση» του συστήματος:

Η ημέρα μετά την 3η Οκτωβρίου να ονομαστεί 15η Οκτωβρίου. Δηλαδή στην 4^η Οκτωβρίου του 1582 προστέθηκαν και 11 ημέρες, οπότε η 4 Οκτωβρίου του 1582 έγινε 15 Οκτωβρίου του 1582, ενώ για να αποφευχθούν ανάλογες ασυμφωνίες και στο μέλλον, αποφασίστηκε κάθε τέσσερις αιώνες (400 χρόνια) να θεωρούνται δίσεκτες μόνο οι 97 χρονιές, αντί για 100 (400/4).

Δηλαδή η επιπλέον ημέρα για κάθε 4 χρόνια δεν θα παρεμβάλλεται στις εκατονταετηρίδες των οποίων οι αριθμοί δε διαιρούνται ακριβώς με το 400.

Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι: Δίσεκτα (με επί πλέον ημέρα) είναι τα έτη που ο αριθμός τους διαιρείται με το 4. Από αυτά εξαιρούνται τα έτη που αντιστοιχούν σε αιώνες (δηλαδή ο αριθμός τους διαιρείται με το 100) αλλά δεν διαιρείται ταυτόχρονα με το 400

Έτσι πχ το έτος 1600 ήταν δίσεκτο γιατί διαιρείται με το 4, με το 100 και επομένως με το 400. Το έτος 1696 ήταν δίσεκτο γιατί διαιρείται με το 4 και δεν αντιστοιχεί σε αιώνα. Το έτος 1700, δεν ήταν δίσεκτο, γιατί διαιρείται μεν με το 4, αντιστοιχεί όμως σε αιώνα (διαιρείται

με το 100) και άρα, σύμφωνα με τα παραπάνω, εξαιρείται, γιατί δεν διαιρείται με το 400. Όμοια το 1800 και το 1900 δεν ήταν δίσεκτα. Αντίστοιχα το 2000 ήταν δίσεκτο ενώ το 2100, 2200 και το 2300 δεν θα είναι δίσεκτα.

Αυτό το ημερολόγιο επικράτησε των υπολοίπων, αλλά δεν έγινε αμέσως αποδεκτό απ' όλες τις δυτικές χώρες.

Το Γρηγοριανό Ημερολόγιο, όπως και το Ιουλιανό, είναι ένα ηλιακό ημερολόγιο, που ορίζει ότι ένα έτος διαρκεί όσο μια πλήρης περιστροφή της Γης γύρω από τον ήλιο Το Γρηγοριανό ημερολόγιο ως ένα καθαρά ηλιακό ημερολόγιο δεν προσπαθεί να συγχρονίσει την έναρξη των μηνών με τις φάσεις της σελήνης αλλά οι μήνες του που δεν είναι πια σεληνιακοί, ορίζονται με βάση το έτος.

Αυτό είναι το ημερολόγιο που χρησιμοποιείται τώρα στον Δυτικό κόσμο. Είναι μια μικρή παραλλαγή του Ιουλιανού ημερολογίου και θεσπίστηκε από τον Πάπα Γρηγόριο ΙΓ', από τον οποίο πήρε το όνομά του, στις 24 Φεβρουαρίου του 1582.

Σημειωτέον ότι η παπική βούλα (διάταγμα) Inter

gravissimas υπογράφηκε το 1581 και για άγνωστους λόγους, τυπώθηκε την 1 Μαρτίου του 1582 (ίσως μια ακόμη ένδειξη ότι η 1^η Μαρτίου ήταν η Πρωτοχρονιά).

Το Νέο ή Γρηγοριανό ημερολόγιο συνάντησε έντονες αντιδράσεις. Τα καθολικά κράτη της Ευρώπης το υιοθέτησαν τελικά μέσα στα επόμενα πέντε χρόνια, ενώ τα προτεσταντικά χρειάστηκαν έναν ακόμη αιώνα. Αγγλία και Αμερική το αποδέχτηκαν μόλις το 1752. Το ίδιο συνέβη και στην Ανατολή, όπου όλα τα ορθόδοξα κράτη συνέχισαν να ακολουθούν το Ιουλιανό έως τον 20ο αιώνα.

Η Ελληνική Πολιτεία εφάρμοσε το Γρηγοριανό ημερολόγιο το 1923, περίπου 350 χρόνια αργότερα, ονομάζοντας την 16η Φεβρουαρίου, 1η Μαρτίου (Διαφορά 13 ημέρες) (Πολιτικό ημερολόγιο).

Επειδή όμως η εκκλησία διατήρησε το Ιουλιανό ημερολόγιο και μετά την αλλαγή του πολιτικού ημερολογίου, υπήρξε οξεία αντίδραση του «λαού», όταν ο εορτασμός του **Ευαγγελισμού** της Θεοτόκου δεν συνέπεσε με την εθνική μας εορτή της **25ης Μαρτίου**. Έτσι με ομόφωνη και πάλι απόφασή της η εκκλησία της Ελλάδος: «... λαμβάνουσα υπ' όψιν την εκ της διαφοράς του

εκκλησιαστικού ημερολογίου προς το επικρατήσαν ήδη πολιτικόν ημερολόγιον προερχομένην σύγχυσιν παρά τω λαώ και την εκ ταύτης θρησκραυτικήν βλάβην αυτού, ανταποκρινόμενη δε εις την πανταχόθεν εκδηλούμενην επιθυμίαν, αποφασίζει όπως αφομοιώση το εκκλησιαστικό ημερολόγιον προς το πολιτικόν...».

Από τις **23 Μαρτίου 1924** λοιπόν το εκκλησιαστικό ημερολόγιο συνταυτίστηκε με το πολιτικό, χωρίς όμως τη μετακίνηση του Πασχαλίου που υπολογίζεται, ακόμη και σήμερα, με βάση το λανθασμένο Ιουλιανό ημερολόγιο και τον ελλιπή 19ετη σεληνιακό κύκλο του **Μέτωνος** (5ος αιώνας π.Χ.).

Ακόμη και σήμερα υπάρχει ένα μικρό μέρος πιστών που ακολουθεί το Ιουλιανό ημερολόγιο, οι λεγόμενοι «**Παλαιοημερολογίτες**», οι οποίοι διατηρούν τις 13 ημέρες που αφαιρέθηκαν.

Αποτέλεσμα να γιορτάζουν πχ 13 ημέρες αργότερα τα Χριστούγεννα, την Πρωτοχρονιά κ.τ.λ., με εξαίρεση το Πάσχα, που είναι κινητή γιορτή, στην οποία συμπίπτουν με το Γρηγοριανό ημερολόγιο, (το οποίο άλλωστε, όπως είδαμε πιο πάνω προχώρησε στις αλλαγές, μεταξύ άλλων και για τον εορτασμό του Πάσχα).

* Στις μονές του «**Αγίου Όρους**» ακολουθούν το **Ιουλιανό ημερολόγιο**.

Οι μήνες στην Αρχαιότητα

Οι αρχαίοι Έλληνες είχαν δώδεκα (12) μήνες, όπως και εμείς σήμερα.

Οι μήνες ήταν σεληνιακοί (συνοδικοί) δηλαδή η μέτρηση του χρόνου (του μήνα) γινόταν με βάση την περιστροφή της Σελήνης γύρω από την Γη.

Με περίοδο περιστροφής 29,5 ημέρες, κάθε μήνας είχε 30 ημέρες (τέλειος ή πλήρης μήνας) ή 29 ημέρες (κοίλος = κούφιος μήνας).

Τα ονόματα των μηνών στα πιο γνωστά «Κέντρα» και η αντιστοιχία τους με τους σημερινούς φαίνονται στους παρακάτω πίνακες.

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ	ΑΤΤΙΚΗ	ΣΠΑΡΤΗ	ΒΟΙΩΤΙΑ
Ιανουάριος	ΓΑΜΗΛΙΩΝ	ΑΓΝΩΣΤΟΣ	ΒΟΥΚΑΤΙΟΣ
Φεβρουάριος	ΑΝΘΕΣΤΗΡΙΩΝ	ΕΛΕΥΣΙΝΙΟΣ	ΕΡΜΑΙΟΣ
Μάρτιος	ΕΛΑΦΗΒΟΛΙΩΝ	ΓΕΡΑΣΤΙΟΣ	ΠΡΟΣΤΑΤΗΡΙΟΣ
Απρίλιος	ΜΟΥΝΥΧΙΩΝ	ΑΡΤΕΜΙΣΙΟΣ	ΑΓΝΩΣΤΟΣ
Μάιος	ΘΑΡΓΗΛΙΩΝ	ΔΕΛΧΙΝΙΟΣ	ΘΕΙΛΟΥΘΙΟΣ
Ιούνιος	ΣΚΙΡΟΦΟΡΙΩΝ	ΦΛΙΑΣΙΟΣ	ΑΓΝΩΣΤΟΣ
Ιούλιος	ΕΚΑΤΟΜΒΑΙΩΝ	ΕΚΑΤΟΜΒΕΥΣ	ΑΓΝΩΣΤΟΣ
Αύγουστος	ΜΕΤΑΓΕΙΤΝΙΩΝ	ΚΑΡΝΕΙΟΣ	ΙΠΠΟΔΡΟΜΟΣ
Σεπτέμβριος	ΒΟΗΔΡΟΜΙΩΝ	ΠΑΝΑΜΟΣ	ΠΑΝΑΜΟΣ
Οκτώβριος	ΠΥΑΝΕΨΙΩΝ	ΗΡΑΣΙΟΣ	ΑΓΝΩΣΤΟΣ
Νοέμβριος	ΜΑΙΜΑΚΤΗΡΙΩΝ	ΑΠΕΛΛΑΙΟΣ	ΔΑΜΑΤΡΙΟΣ
Δεκέμβριος	ΠΟΣΕΙΔΕΩΝ	ΔΙΟΣΘΥΟΣ	ΑΛΛΚΟΜΕΝΙΟΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ	ΔΕΛΦΟΙ	ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΚΡΗΤΗ
Ιανουάριος	ΔΑΔΑΦΟΡΙΟΣ	ΠΕΡΙΤΙΟΣ	ΑΓΥΙΟΣ
Φεβρουάριος	ΠΟΙΤΡΟΠΙΟΣ	ΔΥΣΤΡΟΣ	ΔΙΟΣΚΟΥΡΟΣ
Μάρτιος	ΒΥΣΙΟΣ	ΞΑΝΘΙΚΟΣ	ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ
Απρίλιος	ΑΡΤΕΜΙΣΙΟΣ	ΑΡΤΕΜΙΣΙΟΣ	ΠΟΝΤΟΣ
Μάιος	ΗΡΑΚΛΕΙΟΣ	ΔΑΙΣΙΟΣ	ΡΑΒΙΝΘΙΟΣ
Ιούνιος	ΒΟΑΘΟΟΣ	ΠΑΝΗΜΟΣ	ΥΠΕΡΒΕΡΕΤΟΣ
Ιούλιος	ΙΛΑΙΟΣ	ΛΩΟΣ	ΝΕΚΥΣΙΟΣ

Αύγουστος	ΘΕΟΞΕΝΙΟΣ	ΓΟΡΠΙΑΙΟΣ	ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
Σεπτέμβριος	ΒΟΥΚΑΤΙΟΣ	ΥΠΕΡΒΕΡΕΤΑΙΟΣ	ΘΕΣΜΟΦΟΡΙΩΝ
Οκτώβριος	ΗΡΑΙΟΣ	ΔΙΟΣ	ΕΡΜΑΙΟΣ
Νοέμβριος	ΑΠΕΛΛΑΙΟΣ	ΑΠΕΛΛΑΙΟΣ	ΜΕΤΑΡΧΙΟΣ
Δεκέμβριος	ΑΓΝΩΣΤΟΣ	ΑΥΔΗΝΑΙΟΣ	ΕΙΜΑΝ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ	ΚΥΠΡΟΣ	ΒΙΘΥΝΙΑ	ΣΙΚΕΛΙΑ
Ιανουάριος	ΚΑΙΣΑΡΙΟΣ	ΗΡΑΚΛΕΙΟΣ	ΑΓΡΙΑΝΕΙΟΣ
Φεβρουάριος	ΣΕΒΑΣΤΟΣ	ΔΙΟΣ	ΑΓΝΩΣΤΟΣ
Μάρτιος	ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΟΣ	ΒΕΝΔΙΔΑΙΟΣ	ΘΕΥΔΑΣΙΟΣ
Απρίλιος	ΔΗΜΑΡΧΕΞΟΥΣΙΟΣ	ΣΤΡΑΤΕΙΟΣ	ΑΡΤΑΜΙΤΙΟΣ
Μάιος	ΠΛΗΘΥΠΑΤΟΣ	ΠΕΡΙΕΠΙΟΣ	ΑΓΝΩΣΤΟΣ
Ιούνιος	ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ	ΑΡΕΙΟΣ	ΒΑΔΡΟΜΙΟΣ
Ιούλιος	ΕΣΘΙΟΣ	ΑΦΡΟΔΙΣΙΟΣ	ΥΑΚΙΝΘΙΟΣ
Αύγουστος	ΡΩΜΑΙΟΣ	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	ΚΑΡΝΕΙΟΣ
Σεπτέμβριος	ΑΦΡΟΔΙΣΙΟΣ	ΗΡΑΙΟΣ	ΠΑΝΑΜΟΣ
Οκτώβριος	ΑΠΟΓΟΝΙΚΟΣ	ΕΡΜΑΙΟΣ	ΘΕΣΜΟΦΟΡΟΣ
Νοέμβριος	ΑΙΝΙΚΟΣ	ΜΗΤΡΩΟΣ	ΔΑΛΙΟΣ
Δεκέμβριος	ΙΟΥΛΙΟΣ	ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ	ΑΓΝΩΣΤΟΣ

Όπως φαίνεται τα ημερολόγια στις πόλεις – κράτη δεν ήταν ενιαία. Εκτός από τα διαφορετικά ονόματα των

μηνών υπήρχαν κι άλλες διαφορές, πχ το Αττικό (Αθηναϊκό) έτος άρχιζε την πρώτη νουμηνία (νέα Σελήνη), μετά το θερινό ηλιοστάσιο, των Λακεδαιμονίων κατά τη φθινοπωρινή ισημερία, περίπου 23 Σεπτεμβρίου, ενώ το Αιτωλικό άρχιζε με το χειμερινό ηλιοστάσιο.

Για το Αττικό (Αθηναϊκό) υπάρχουν οι περισσότερες πληροφορίες.

Το παράδειγμα του Αττικού (Αθηναϊκού) ημερολογίου μας δείχνει ότι δεν υπήρχε ένα καθολικής χρήσης ημερολόγιο, αλλά διαφορετικά ημερολόγια χρησιμοποιούνταν παράλληλα για να εξυπηρετήσουν διαφορετικούς σκοπούς. Για παράδειγμα, χρησιμοποιείτο ένα **θρησκευτικό/εορταστικό ημερολόγιο**, για τον καθορισμό των θρησκευτικών εορτών, ένα **κρατικό/πολιτικό**, που καθόριζε ζητήματα της πολιτικής ζωής, όπως τη διάρκεια της θητείας των αξιωματούχων της πόλης και ένα **εποχικό/μετεωρολογικό**, που πληροφορούσε τον πληθυσμό της πόλης για τις δουλειές που σχετίζονταν με μια συγκεκριμένη εποχή, όπως η ναυσιπλοΐα, οι γεωργικές εργασίες κ.τ.λ..

Όπως φαίνεται, τα ημερολόγια αυτά λειτουργούσαν ανεξάρτητα το ένα από το άλλο. Το «θρησκευτικό έτος»

δεν είχε ίδια διάρκεια με το «πολιτικό έτος» και οι μήνες του κρατικού ημερολογίου ήταν εντελώς ανεξάρτητοι από τους μήνες του θρησκευτικού. Τελικά, στο τέλος του 5ου αιώνα π.Χ. το κρατικό ημερολόγιο των Αθηναίων συγχρονίστηκε με το θρησκευτικό.

Οι ελάχιστες έως και ανύπαρκτες πληροφορίες, που είναι γνωστές για τα κρατικά ημερολόγια κάνουν υποχρεωτική την αποκλειστική αναφορά στα θρησκευτικά ημερολόγια.

Αττικό (Αθηναϊκό) ημερολόγιο

Πριν τον Σόλωνα ο χρόνος (έτος, χρονιά) άρχιζε **την πρώτη μέρα μετά από το χειμερινό ηλιοστάσιο** (22 Δεκεμβρίου, με το σημερινό ημερολόγιο, αρχίζει ο χειμώνας και έχουμε τη μικρότερη μέρα του χρόνου) και μετά τον Σόλωνα άρχιζε την πρώτη ημέρα μετά το θερινό ηλιοστάσιο (22 Ιουνίου με το σημερινό ημερολόγιο, αρχίζει το καλοκαίρι και έχουμε τη μεγαλύτερη μέρα του χρόνου).

Η πρώτη ημέρα του κάθε μήνα ονομαζόταν Νουμηνία (Νέο – μηνία) και ο κάθε μήνας χωριζόταν σε 3 περιόδους των 10 ημερών.

1^η περίοδος (= 1^ο δεκαήμερο) ονομαζόταν → **Ισταμένου** (του μηνός από το αρχ. ἴσταμαι → ἴστημι = στέκω).

2^η περίοδος (= 2^ο δεκαήμερο) ονομαζόταν → **Μεσούντος** (του μηνός).

3^η περίοδος (= 3^ο δεκαήμερο) ονομαζόταν → **Λήγοντος** (του μηνός).

Αν ο μήνας ήταν Τέλειος (πλήρης), η τρίτη περίοδος είχε 10 ημέρες διαφορετικά αν ήταν Κοίλος (κούφιος), είχε 9 ημέρες.

Η αρίθμηση στις δύο πρώτες περιόδους (δεκαήμερα Ισταμένου και Μεσούντος μηνός) γίνονταν κανονικά 1^η, 2^η κ.τ.λ. ενώ στην 3^η περίοδο, (Λήγοντος) ανάποδα (κάτι σαν το 10^η προ του τέλους κ.τ.λ.), προειδοποιώντας ίσως για το πόσες μέρες απέμεναν μέχρι το τέλος του μήνα, μιας και η τρίτη περίοδος δεν είχε σταθερό αριθμό ημερών (10 ή 9 εναλλάξ).

Πίνακας μηνιαίων περιόδων

1^η ημέρα Νουμηνία – Πρώτη Ισταμένου.

2^η ημέρα Δευτέρα Ισταμένου.

3^η ημέρα Τρίτη Ισταμένου.

.....

.....

10^η ημέρα Δεκάτη Ισταμένου.

11^η ημέρα Πρώτη Μεσούντος.

12^η ημέρα Δευτέρα Μεσούντος.

.....

.....

20^η ημέρα Δεκάτη Πρωτέρα – Δεκάτη Μεσούντος.

21^η ημέρα Δεκάτη Λήγοντος (πλήρης μήνας) ή Ενάτη

Λήγοντος (κοίλος μήνας).

22^η ημέρα Ενάτη Λήγοντος (πλήρης μήνας) ή Ογδόη

Λήγοντος (κοίλος μήνας).

.....

.....

Κάθε μέρα και κάθε μήνας ήταν αφιερωμένος σε έναν ή περισσότερους θεούς.

Η **Νεομηνία** είναι αφιερωμένη στην **Εκάτη**, η 3η και η 13η στην **Αθηνά**, η 4η στον **Διώνυσο** και στην **Αφροδίτη**, η 6η στην **Αρτέμιδα**, η 7η στον **Απόλλωνα**, η 23η στον **Ερμή** και οι τρεις τελευταίες μέρες στους **χθόνιους θεούς**.

Τα ονόματα των μηνών προέρχονταν από τις σπουδαιότερες γιορτές που υπήρχαν στην διάρκεια κάθε μήνα.

Το αξιοπερίεργο

Στο Αττικό (Αθηναϊκό) ημερολόγιο κανένας μήνας δεν έχει πάρει το όνομά του από κάποια γιορτή της Αθηνάς, μολονότι η Αθηνά ήταν η προστάτις θεά της πόλης, ενώ τα ονόματα έχουν την τάση να ευνοούν γιορτές του Απόλλωνα και της Αρτέμιδος. Επίσης όλα τα ονόματα των εορτών είναι στον πληθυντικό αριθμό.

Οι μήνες και η αντιστοιχία τους σε ημέρες

1. **Γαμηλιών** (σελήνη Ιανουαρίου) 30 ημέρες.
2. **Ανθεστηριών** (σελήνη Φεβρουαρίου) 29 ημέρες.
3. **Ελαφηβολιών** (σελήνη Μαρτίου) 30 ημέρες.
4. **Μουνιχιών** (σελήνη Απριλίου) 29 ημέρες.
5. **Σκιροφοριών** (σελήνη Ιουνίου) 29 ημέρες.
6. **Εκατομβαιών** (σελήνη Ιουλίου) 30 ημέρες (πρώτος μήνας του αθηναϊκού ενιαυτού).
7. **Μεταγειτνιών** (σελήνη Αυγούστου) 29 ημέρες.
8. **Βοηδρομιών** (σελήνη Σεπτεμβρίου) 30 ημέρες.

9. **Πυανειψιών** (σελήνη Οκτωβρίου) 29 ημέρες.

10. **Μαιμακτηριών** (σελήνη Νοεμβρίου) 30 ημέρες.

11. **Ποσειδεών** (σελήνη Δεκεμβρίου) 29 ημέρες.

Τα ονόματα των μηνών σήμερα

Τα σημερινά ονόματα των μηνών είναι λέξεις «δάνεια» και μερικές «αντιδάνεια» από τα Λατινικά, για την ακρίβεια προέρχονται από τα ονόματα των μηνών του Ρωμαϊκού ημερολογίου.

Γίνεται αρχή με τον Μάρτιο, γιατί το Ρωμαϊκό έτος άρχιζε την 1^η Μαρτίου κάτι που εξηγεί αρκετά πράγματα γύρω από τα ονόματα των μηνών κ.τ.λ.. Επισημαίνεται πως οι 6 πρώτες μέρες κάθε μήνα ονομαζόταν καλένδες (ή καλάνδας), κάτι που δεν υπήρχε σε κανένα αρχαιοελληνικό ημερολόγιο.

** Σχετικά με τη φράση «*Παραπέμφθηκε στις καλένδες*».

Η περίφημη φράση: «*στις καλένδες - ad calendas*» στην καθημερινότητα και στην κοινωνική ζωή των Ρωμαίων, αφορούσε κυρίως σε εμπορικές συμφωνίες και

η υπόσχεση «θα σε πληρώσω στις καλένδες» ήταν εντελώς κυριολεκτική, ισοδύναμη με τη δική μας «θα σε πληρώσω την πρώτη του μηνός».

Η φράση «στις ελληνικές καλένδες» δεν είναι ελληνική, είναι λατινική. Την έπλασε, πιθανόν, ο αυτοκράτορας Αύγουστος, μιλώντας για κάποιους μπαταχτσήδες χρεοφειλέτες, πληρώνουν, είπε «*ad calendas graecas*» (στις ελληνικές καλένδες) που όμως δεν υπήρχαν, δηλαδή ήταν ισοδύναμη με το «θα πληρωθείς του Αγίου Ποτέ».

Όσο για τις φράσεις «*Παραπέμφθηκε στις καλένδες*» και «*Παραπέμφθηκε στις Ελληνικές καλένδες*», που εκστομίζονται με στόμφο, πρόκειται για «λόγιες» κατασκευές με ανύπαρκτη αξία, για τον απλούστατο λόγο πως σε κανένα ημερολόγιο εδώ και κάτι αιώνες δεν έχει καλένδες και σχεδόν κανείς σήμερα δεν ξέρει τι είναι οι καλένδες. Άρα τι; Θα λέμε τη φράση και θα εξηγούμε τι είναι οι καλένδες και τι εννοούμε λέγοντας τη φράση;

Τα ονόματα των μηνών

1. Μάρτιος (Mar –s –tis), μήνας του Θεού Άρη (θεός του πολέμου).

Το μήνα Μάρτιο παίρνονταν όλες οι αποφάσεις για τους πολέμους και τις εκστρατείες που θα γίνονταν μέσα στη χρονιά και άρχιζαν οι προετοιμασίες για αυτές τις πολεμικές επιχειρήσεις που θα ξεκινούσαν την άνοιξη, μόλις δηλαδή οι κλιματολογικές και εδαφολογικές συνθήκες το επέτρεπαν.

2. Απρίλιος, από το λατινικό *aperio* = ανοίγω, επειδή ο Απρίλιος είναι ουσιαστικά ο πρώτος μήνας της άνοιξης η οποία άρχιζε και αρχίζει περίπου στις 21 Μαρτίου με την εαρινή ισημερία.

3. Μάιος, μήνας αφιερωμένος στη Μαία μητέρα του Ερμή ή γυναίκα του Ηφαίστου.

Μια, λίγο αυθαίρετη, ερμηνεία ίσως είναι ότι από το Σεπτέμβριο, που τελείωναν οι περισσότερες πολεμικές επιχειρήσεις και οι άνδρες επέστρεφαν και . . . μέχρι τον Μάιο είναι 9 περίπου μήνες, άρα τότε και τα γεννητούρια τα οποία προϋπέθεταν μαία.

4. Ιούνιος, αφιερωμένος στη θεά Juno (Hρα στο Ελληνικό Δωδεκάθεο).

5. Ιούλιος, παλαιότερα Κουιντίλις ή Κυντίλις ή Κιντίλις, επειδή απλά ήταν ο 5^{ος} μήνας (υπενθ. 1^{ος} μήνας ο Μάρτιος).

Μετά όμως την καθιέρωση του «νέου» ημερολογίου από τον Ιούλιο Καίσαρα και προς «τιμήν» του δόθηκε το όνομά του στον πρώτο μήνα (μετά το Μάρτιο) που δεν ήταν αφιερωμένος κάπου. Και έτσι και το ημερολόγιο ονομάστηκε Ιουλιανό.

6. Αύγουστος (augustus = σεβαστός), παλιότερα Σεξιτίλις ή Σιξιτίλις επειδή απλά ήταν ο 6^{ος} μήνας (1^{ος} ο Μάρτιος), προς τιμήν του αυτοκράτορα Οκταβιανού, (που πρώτος πήρε την προσωνυμία Αύγουστος = σεβαστός), επειδή το 6 π.Χ. έκανε μια πολύ μικρή, ασήμαντη τροποποίηση στο Ιουλιανό ημερολόγιο, μάλλον ως αφορμή να έχει κι αυτός δικό του μήνα.

7. Σεπτέμβριος από το αρχαιοελληνικό αριθμητικό έπτά που έπαιρνε δασεία η οποία στα Λατινικά μετατράπηκε σε s ή h, οπότε έπτά → septem.

8. Οκτώβριος από το αρχαιοελληνικό αριθμητικό οκτώ
-> octom.

9. Νοέμβριος από το αρχαιοελληνικό αριθμητικό
εννέα -> novem.

10. Δεκέμβριος από το αρχαιοελληνικό αριθμητικό
δέκα -> Decem.

Προφανώς τα ονόματα: Σεπτέμβριος, Οκτώβριος, Νο-
έμβριος και Δεκέμβριος επειδή ήταν αντίστοιχα ο 7^{ος} ,
8^{ος} , 9^{ος} και 10^{ος} μήνας, με πρώτο μήνα τον Μάρτιο. Ου-
σιαστικά πρόκειται για λέξεις «αντιδάνεια».

11. Ιανουάριος, μήνας αφιερωμένος στο θεό των Ρω-
μαίων Ιανό αλλά και εκ του ονόματος της πόρτας (= *janua*). Οι Ρωμαίοι είχαν θεοποιήσει τις πόρτες και τα παράθυρα.

12. Φεβρουάριος, ο μήνας των καθαρμών (από το Λα-
τινικό *februa*), ο τελευταίος μήνας του Ρωμαϊκού έτους
και επομένως ο προηγούμενος από τον πρώτο μήνα
που ήταν ο Μάρτιος. Τι σημαίνει αυτό; Επειδή το Μάρ-

τιο έπρεπε να αποφασίσουν για τις πολεμικές επιχειρήσεις, τον προηγούμενο μήνα (Φεβρουάριο) έπρεπε να «πάρουν» χρησμούς, και οι χρησμοί απαιτούσαν καθαρμούς (νηστείες κ.τ.λ.). Έτσι λοιπόν ονόμασαν τον μήνα αυτό Φεβρουάριο, δηλαδή μήνα των καθαρμών (februa).

Όσον αφορά στον αριθμό των ημερών κάθε μήνα, με το Ιουλιανό ημερολόγιο «καθιερώθηκαν» τα εξής

1. Όλοι οι μήνες θα έχουν 31 ημέρες (πλήρης μήνας) ή 30 ημέρες (κοίλος μήνας) εναλλάξ, εκτός από τους Ιούλιο και Αύγουστο που θα έχουν και οι δύο 31 ημέρες (για τον προφανή λόγο ότι ήταν αφιερωμένοι σε δυο σημαντικούς άνδρες της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας).

2. Η επιπλέον ημέρα που προέκυπτε κάθε τέταρτο έτος, από τον νέο υπολογισμό του έτους (δες παραπάνω το «Ημερολόγια: Η εξέλιξη») θα είναι η τελευταία ημέρα του τελευταίου μήνα, που ήταν ο Φεβρουάριος, ο οποίος γενικά είχε 28 ημέρες, γιατί το νέο έτος είχε 365 ημέρες και μετά την απόδοση 31 ή 30 ημερών στους υπόλοιπους περίσσευαν 28 για τον τελευταίο ή

29 κάθε τέταρτο χρόνο.

Το έτος που είχε 366 ημέρες ονομάστηκε δίσεκτο. Ερμηνείες για το γεγονός υπάρχουν λίγες. Σαφής αναφορά γίνεται στον **Ιωάννη Λαυρέντη τον Λυδό** (6^{ος} αι. μ.Χ.) στο έργο του «*Περί Μηνών*» όπου αναφέρεται στα ονόματα των μηνών και των ημερών και στον **Μιχαήλ Ψελλό** (6^{ος} αι. μ.Χ.).

Να ένα κατάλληλο απόσπασμα από το έργο του τελευταίου με τίτλο «*Πρὸς τὸν βασιλέα Μονομάχον*».

Ἐστὼς δ' ὁ κῆρυξ ἐν μεσαιτάτῳ λόφῳ
πρώτην καλανδῶν ἡμέραν ἐκεκράγει,
πρὸ πέντε νόνων, εἶτα καὶ πρὸ τεσσάρων,
καὶ πρὸ τριῶν· ἔπειτα τὴν ἀποφράδα
καλῶς σιωπῶν, φημί δὴ τὴν δυάδα,
πρὸ τῆς μιᾶς ἔφασκεν εὐτονωτέρως·
ἔπειτα νόνας καὶ πρὸ εἰδῶν εὐθέως,
πρὸ τῶν καλανδῶν εἶτα καὶ μέχρι τέλους.
Ἐντεῦθεν ἡ βίσεξστός ἐστιν ἡμέρα,
Ἑλληνικῶς δίσεκτος ἡγορευμένη.
τῇ δευτέρᾳ γὰρ τοῦ φθίνοντος ἡμέρα
(εἰκοστόδουον αὐτὴν ἄλλος εἰπάτω)

**‘πρὸ ἕξ καλανδῶν’, τοῦ φθίνοντος ὀγδόην,
σαφῶς ἐδήλου πᾶς ὁ κηρύσσων μέγα·
εἰ δ’ ἦν ὁ μὴν ὁ πρέσβυς ἑννέα φέρων,
δις τὸ ‘πρὸ ἕξ’ συνεῖρεν ὡς πρὸς τὸν χρόνον,
ᾧπερ βίσεξτον γλῶσσα Ῥωμαίων λέγει,
δίσεκτον ὃν μάλιστα φωνῆ γνωρίμω.**

*** «... ὁ κῆρυξ ἐν μεσαιτάτῳ λόφῳ» ὁ κῆρυξ ἦταν ὁ «Ποντίφηκας» δηλαδή τὸ νεότερο μέλος τῆς συγκλήτου, καὶ ὁ λόφος ἦταν μπροστά στη σύγκλητο. Ὁλη αὐτὴ ἡ διαδικασία σκοπὸ εἶχε νὰ προειδοποιήσῃ τοὺς συγκλητικούς πὼς ἐρχονται οἱ καλένδες καὶ θα πρέπει νὰ πάρουν μέρος στη συνεδρίαση τῆς συγκλήτου. Δηλαδή οἱ Ῥωμαῖοι χωρίζαν τὸν μῆνα σε καλένδες (ἢ καλάνδας) που ἦταν οἱ 6 πρώτες μέρες κάθε μῆνα, ὅταν συνεδρίαζε ἡ σύγκλητος γιὰ νὰ πάρει αποφάσεις, με σημαντικότερες φυσικά αὐτές τοῦ Μαρτίου, γιὰτί οἱ ἀποφάσεις ἀφορούσαν σε ὅλο τὸ ἔτος, «νόνηες» καὶ «εἰδέες». Οἱ μέρες τῶν καλενδῶν, ἐκτός τῆς πρώτης που ὀνομάζονταν: «πρῶτη τῶν καλενδῶν», οἱ υπόλοιπες ἀριθμοῦνταν με βάση τὸ πόσες μέρες ἀπέμεναν ὡς τις νόνηες (πρὸ πέντε νόνηων κ.τ.λ.), ἔπειτα πόσες μέρες ἀπέμεναν ὡς τις εἰδέες καὶ τέλος, ὅταν ἐφθινε ὁ μῆνας

(φθίνοντας μηνός = Λήγοντος μηνός για το Ελληνικό ημερολόγιο), άρχιζαν με το «πρώτη φθίνοντας, δεύτερα φθίνοντας», και μετά την δεύτερη φθίνοντας, δηλαδή μετά την 22^η μέρα του μήνα, τις αριθμούσαν ως εξής: «πρὸ μιάς καλανδῶν», «πρὸ δευτέρας καλανδῶν» κ.τ.λ..

Όταν το έτος είχε 365 ημέρες και ο Φεβρουάριος 28 ημέρες, ο κήρυξ ακολουθούσε την αρίθμηση κανονικά, και οι μέρες από 23 Φεβρ. μέχρι 28 Φεβρ. αναφωνούνταν ως εξής «πρὸ μιάς καλανδῶν» μέχρι «πρὸ ἕξ καλανδῶν». Όταν το έτος είχε 366 ημέρες και ο Φεβρουάριος 29 ημέρες, ο κήρυξ ακολουθούσε την αρίθμηση κανονικά και οι μέρες από 23 Φεβρ. μέχρι 28 Φεβρ. αναφωνούνταν κανονικά αλλά έμενε η 29^η Φεβρουαρίου. Έτσι λοιπόν, επειδή μόνον η έκτη αρχίζει από φωνήεν, ενώ οι άλλες (Πέμπτη, Τετάρτη κ.τ.λ. αρχίζουν από σύμφωνο) «τὸ δις ᾽πρὸ ἕξ' συνείρεν» και την 28 Φεβρουαρίου την αριθμούσε «πρὸ ἕξ καλανδῶν» την 29 Φεβρ. την αριθμούσε «πρὸ δις ἕξ καλανδῶν». Αριθμούσε δηλ. την έκτη προ των καλανδῶν δυο φορές, όταν ο Φεβρουάριος είχε 29, και έτσι το έτος που έχει

μια παρά πάνω ημέρα ονομάζεται δίσεκτο. Μάλιστα υποτίθεται πως την έκτη «προ καλενδών» δεν γίνονταν ψηφοφορίες στη Σύγκλητο αλλά επανέρχονταν την «βίσεξτον ημέρα» και ολοκλήρωναν με τις ψηφοφορίες.

Σήμερα κακώς, πολύ κακώς, η λέξη δίσεκτο έχει περιβληθεί με αρνητική σημασία και έχει ταυτιστεί με το δυσοίωνα, δυσχερές, δύσκολο, δύσμορφο κ.τ.λ.. Είναι προφανές βέβαια πως αυτό δεν μπορεί να ισχύει, γιατί το «δισ» είναι απλό αριθμητικό και δεν έχει σχέση με το μόριο «δυσ».

Οι σχετικές δεισιδαιμονίες ήταν πολλές και παλιές, και όπως έδειξε ο λαογράφος Ν. Πολίτης, αρκετές εμφανίζονταν όχι μόνο σε ελληνικές περιοχές αλλά και στην Ιταλία. Κατά τα δίσεκτα χρόνια, που ακόμη θεωρούνται κακότυχα, έπρεπε να αποφεύγονται οι γάμοι και το φύτεμα των αμπελιών. Η χρήση της έκφρασης «δίσεχτοι χρόνοι» επεκτάθηκε και πέραν των συγκεκριμένων ετών, ως γενικότερη μεταφορά, σε εποχές πολλών συμφορών και δεινών

Τα ονόματα των 7 ημερών

Τα ονόματα των επτά ημερών σήμερα στηρίζονται κυριολεκτικά στο εβραϊκό ημερολόγιο και να γιατί: στους λαούς της αρχαιότητας υπήρχαν διαφορετικές ομαδοποιήσεις ως προς αυτό που αργότερα ονομάστηκε «βδομάδα ή εβδομάς».

Οι Αρχαίοι Έλληνες χώριζαν τον κάθε μήνα σε 3 περιόδους των 10 ημερών και, αν η τρίτη περίοδος είχε 10 ημέρες, τότε ο μήνας ονομάζονταν Τέλειος και, αν είχε 9 ημέρες Κοίλος(κούφιος).

Οι Ασσύριοι είχαν αποδεχτεί το σύστημα των έξι ημερών, οι Αιγύπτιοι των δέκα, ενώ οι Βαβυλώνιοι δέχτηκαν τον σεληνιακό μήνα ως πολλαπλάσιο του αριθμού 7 και υιοθέτησαν την υποδιαίρεση του μήνα σε εβδομάδες των 7 ημερών.

Αυτή η ομαδοποίηση επικράτησε και στους Ισραηλίτες, με αποτέλεσμα αργότερα να περάσει και στον χριστιανικό κόσμο. Αυτό ισχύει και σήμερα.

Οι Ισραηλίτες όπως και οι Αρχαίοι Έλληνες πιο πριν μετρούσαν την ημέρα από τη δύση του ηλίου μέχρι την επόμενη δύση του.

Για τους Εβραίους ο ιερός ρυθμός της εβδομάδας συσχετίστηκε με τη δραστηριότητα του «δημιουργού Θεού» και την ιερή ανάπαυσή του μετά την έκτη μέρα της Δημιουργίας (Γέν. 2:2).

Το γεγονός αυτό οδήγησε στην αργία του Σαββάτου που εμφανίζεται ήδη στα αρχαιότερα κείμενα του ιουδαϊκού Νόμου (Εξ. 20:8) και στην Παλαιά Διαθήκη.

Το εβραϊκό ημερολόγιο είχε ως σημείο αναφοράς το Σάββατο και αριθμούσε τις υπόλοιπες ημέρες με βάση αυτό. Έτσι λοιπόν η διαίρεση της εβδομάδας συνδέεται με τα στάδια της δημιουργίας του κόσμου σε 7 ημέρες.

Σύμφωνα με το Εβραϊκό ημερολόγιο οι ημέρες ονομαζόταν 1^η, 2^α, 3^η, 4^η και 5^η.

Η 6^η είναι η Παρασκευή. Την ημέρα εκείνη προετοιμάζονταν και προετοιμάζαν όλα τα απαραίτητα για να περάσουν την επομένη μέρα του Σαββάτου, που ήταν αργία από κάθε εργασία, αφιερωμένη στο Γιαχβέ (= θεό) και άρχιζε, όπως είδαμε, με την δύση του ηλίου.

Η εβραϊκή παράδοση δανείστηκε το Σάμπατ από τους Ασσύριους, κατά τους οποίους Σάμπατ ήταν η μέρα της ανάπαυσης και "A" η ψυχή --> Σάμπατα = Ανάπαυση ψυχής, αλλά ήταν μια φορά το μήνα. Ήταν η μέρα που

η θεά της Σελήνης Ίσιδα είχε ασ πούμε την έμμηνη ρύση της κι όλα σταματούσαν.

Η εβραϊκή παράδοση το προσάρμοσε, πιο βολικά γι' αυτήν, κάθε βδομάδα κι από εκεί έκανε το ταξίδι του μέχρι σήμερα.

Ως αποτέλεσμα, η ελληνιστική λέξη «Σάββατον» (με δύο β για να αποδοθεί το μπ) δήλωνε την «ημέρα του Σαββάτου», το «έβδομο έτος αγραναπαύσεως», αλλά και ολόκληρη την επταήμερη βδομάδα.

Εφόσον το Σάββατο αποτελούσε σημείο αναφοράς στο εβραϊκό ημερολόγιο, εύκολα κατανοούμε γιατί οι υπόλοιπες ημέρες κατονομαζόταν (στην ελληνιστική Κοινή) με αυτήν ως επίκεντρο: μία Σαββάτων, δευτέρα Σαββάτων, τρίτη Σαββάτων..., ενώ η ημέρα πριν από το Σάββατο αποκλήθηκε αρχικώς «προσάββατον» και κατόπιν «Παρασκευή» (προετοιμασία για το Σάββατο).

Όταν η εβδομάδα των 7 ημερών επικράτησε στον χριστιανικό κόσμο έγινε μια μεταβολή. Ο αυτοκράτορας της **Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας** Μ. Κωνσταντίνος, στην προσπάθειά του να υποστηρίξει το χριστιανισμό, μεταξύ των άλλων μέτρων που πήρε το 321, ήταν με από-

φασή του να ονομάσει την πρώτη ημέρα της εβδομάδας Κυριακή, που την αφιέρωσε στη λατρεία του Χριστού – Κυρίου. Την καθιέρωσε δε και ως ημέρα αργίας, από την οποία εξαιρούσε τους αγρότες σε περίπτωση ανάγκης (γεωργικές εργασίες).

Έτσι, αντί πρώτη (των εβραίων) έχουμε Κυριακή και από εκεί και πέρα όλα πάνε ίδια δηλαδή Δευτέρα (2^α), Τρίτη (3^η), Τετάρτη (4^η), Πέμπτη(5^η), Παρασκευή, Σάββατο.

Αυτά μοιάζουν μάλλον με εξελληνισμό της ονοματολογίας των εβραίων παρά για Ελληνο(;) – χριστιανικά ονόματα. Και αν απορείτε για το «;» στο «Ελληνο» πιο πάνω δείτε πως ονομάζουν οι μη Έλληνες τις ημέρες τους και κάντε την σύγκριση με το πώς πιθανόν θα ονόμαζαν οι Αρχαίοι Έλληνες τις ημέρες τους, αν ζούσαν σήμερα.

Τα ονόματα των ημερών Ελληνικά – Αγγλικά – Γαλλικά – Ιταλικά – Ισπανικά .

A. Αγγλικά

Κυριακή   **Sunday** (sun = ήλιος, Sunday η ημέρα του ήλιου).

Σάββατο **Saturday** (Saturnus = Κρόνος, =Saturday η ημέρα του Κρόνου).

B. Γάλλικά – Ιταλικά – Ισπανικά.

Δευτέρα **Lundi, Lunedì, diesLunae** (από το **luna** που σημαίνει σελήνη).

Τρίτη **Mardi, Martedi, dies Martis** (από το λατινικό όνομα του **Άρη: Mars**).

Τετάρτη **Mercredi, Mercoledì, dies Mercurii** (από το λατινικό όνομα του Ερμή: **Mercury**).

Πέμπτη **Jeudi, Giovedì, dies Jovis** (από το λατινικό όνομα του **Δία, Jupiter**)

Παρασκευή **Vendredi, Venerdì, diesVeneris** (από το λατινικό όνομα της **Αφροδίτης: Venus**).

Παρατήρηση: Οι χριστιανοί όλων αυτών των χωρών, που χρησιμοποιούν αυτά τα ονόματα δεν είναι ηλιολάτρες, ούτε οι μουσουλμάνοι που χρησιμοποιούν το μετά Χριστόν (μ.Χ.) στις διεθνείς συναλλαγές τους έγιναν ξαφνικά . . . Χριστιανοί!

Απλά ο Γάλλος ή ο Ιταλός κ.λπ. δεν θεωρούν ότι έχουν κάτι να παρασκευάσουν ή ότι έχουν να παρασκευα-

στούν για κάτι μια ημέρα πριν το Σάββατο και επομένως δεν την λένε Παρασκευή, ούτε θεωρούν ότι πρέπει να λένε την 7^η μέρα Σάββατο, γιατί δεν θέλουν να συνδέονται με την εβραϊκή θρησκεία. Αντίθετα δεν έχουν κανένα πρόβλημα οι ημέρες τους να έχουν τα ονόματα αρχαιοελληνικών θεοτήτων, γιατί θεωρούν πια ότι αυτά τα ονόματα είναι στην σφαίρα της μυθολογίας, αλλά ταυτόχρονα αντιπροσωπεύουν ένα πολιτισμό στον οποίο οφείλουν τα πάντα και θεωρούν ότι έτσι δείχνουν το σεβασμό τους (τουλάχιστον).

Μήπως λοιπόν όλοι αυτοί είναι περισσότερο φιλέλληνες(;).

Πώς θα μπορούσαν να είναι τα ονόματα των ημερών σήμερα, αν δεν ήταν έτσι όπως είναι;

Τα ονόματα των ημερών Ελληνικά – Αρχαιοελληνικά:

Κυριακή   **Άπολλωνία** (Ο Απόλλωνας συμβόλιζε το φως και αποκαλούνταν Θεός Ήλιος).

Δευτέρα   **Άρτεμισία** (γιατί η Άρτεμις, δίδυμη αδελφή του Απόλλωνα αντιπροσώπευε την Σελήνη).

Τρίτη   **Άρεία** (ημέρα του Άρη η λέξη άρης είναι από το άρρεν, άνδρας).

- Τετάρτη** Έρμεία (ημέρα του Ερμή).
- Πέμπτη** Ζηνία (Δίας, Ζεύς).
- Παρασκευή** Άφροδιτία (ημέρα της Αφροδίτης).
- Σάββατο** Κρονία (Κρόνος ο πατέρας και παππούς όλων αυτών κατά την μυθολογία).

Ολυμπιακοί αγώνες

Η συγκεκριμένη καταγωγή των Ολυμπιακών αγώνων έχει χαθεί στα βάθη του χρόνου. Υπάρχουν πολλές ιστορίες για την καταγωγή τους. Η πρώτη γραπτή μαρτυρία για τους Αγώνες προέρχεται από το 900 π.Χ αλλά πιστεύεται πως υπήρχαν και πιο παλιά, αφού η μαρτυρία λέει πως οι αγώνες διοργανώνονταν κάθε 4 χρόνια.

Τότε οι Αγώνες ήταν μόνο τοπικοί και διεξαγόταν μόνο ένα αγώνισμα, η κούρσα του σταδίου.

Ο πρώτος καταγραμμένος εορτασμός των Αγώνων στην Ολυμπία ήταν το 776 π.Χ..

Με την καθιέρωση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ολυμπία, συμφωνήθηκε ότι και η χρονολόγηση θα γίνεται βάσει των αγώνων, ανά τετραετία, και ονομάστηκε

Ολυμπιάς, πχ το έτος **776 π.Χ.** αναφέρεται ως **1η Ολυμπιάς**, το **775 π.Χ.** -> **1η Ολυμπιάς έτος Α**, το **774 π.Χ.** -> **1η Ολυμπιάς έτος Β**, το **773 π.Χ.** -> **1η Ολυμπιάς έτος Γ** και το **772 π.Χ.** -> **2α Ολυμπιάς** κ.τ.λ..

Επομένως το **2004 μ.Χ.** (δηλαδή στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας), σύμφωνα με αυτή την αρίθμηση θα είχαμε την **696η Ολυμπιάδα**, το 2005 μ.Χ. την 696η Ολυμπιάδα έτος Α, το 2006 μ.Χ. την 696η Ολυμπιάδα έτος Β, το 2007 μ.Χ. την 696η Ολυμπιάδα έτος Γ και το 2008 μ.Χ. την 697η Ολυμπιάδα κ.τ.λ..

Από το 776 π.Χ. και μετά οι Αγώνες, σιγά – σιγά, έγιναν πιο σημαντικοί σε ολόκληρη την αρχαία Ελλάδα, φτάνοντας στο απόγειό τους κατά τον έκτο και πέμπτο αιώνα προ Χριστού. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες είχαν επίσης θρησκευτική σημασία, αφού γίνονταν προς τιμήν του **θεού Δία**, του οποίου το **τεράστιο χρυσελεφάντινο άγαλμα** στεκόταν στην Ολυμπία.

Το άγαλμα αυτό ήταν ένα από τα επτά θαύματα της αρχαιότητας.

Το έπαθλο για τους νικητές ήταν μία στεφάνη (ένα στεφάνι) από κλαδιά αγριελιάς.

Οι Αγώνες σιγά – σιγά έχασαν την σημασία τους, όταν οι Ρωμαίοι κατέλαβαν την Ελλάδα. Όταν ο χριστιανισμός έγινε η επίσημη θρησκεία της Ανατολικής Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας οι Ολυμπιακοί θεωρούνταν πια σαν μία παγανιστική γιορτή, και το 393 μ.Χ. (293η Ολυμπιάς), ο αυτοκράτορας Θεοδόσιος Α΄ απαγόρευσε την διεξαγωγή τους, όταν με διάταγμά του απαγορεύθηκε η λειτουργία όλων των «ειδωλολατρικών» ιερών.

Με αυτό τον τρόπο τελείωσε μια περίοδος χιλίων χρόνων, κατά την οποία οι Ολυμπιακοί Αγώνες διεξάγονταν συνέχεια κάθε τέσσερα χρόνια.

Με τους Ολυμπιακούς Αγώνες, μέχρι να καταργηθούν, σφυρηλατήθηκε η εθνική, φυλετική και πνευματική ενότητα των Ελλήνων.

Οι αγώνες συνδύαζαν το βαθύ θρησκευτικό πνεύμα με το ηρωικό παρελθόν των Ελλήνων, τον μέγιστο βαθμό της καλλιέργειας του σώματος, του νου και της ψυχής με τις πανανθρώπινες φιλοσοφικές αξίες και την προβολή του ατόμου και των πόλεων με το ύψιστο ιδανικό της ελευθερίας.

Αναβίωση των Αγώνων

Το ενδιαφέρον για τους Ολυμπιακούς μεγάλωσε, όταν ανακαλύφθηκαν τα ερείπια της **αρχαίας Ολυμπίας** από Γερμανούς αρχαιολόγους στα μέσα του 19ου αιώνα.

Ο βαρόνος Πιέρ ντε Κουμπερτέν σε ένα συνέδριο στο πανεπιστήμιο της Σορβόνης στο Παρίσι που έγινε από τις 16 μέχρι τις 23 Ιουνίου, το 1894, παρουσίασε τις ιδέες του σε ένα διεθνές ακροατήριο.

Την τελευταία μέρα του συνεδρίου αποφασίστηκε να διεξαχθούν οι πρώτοι «μοντέρνοι» (σύγχρονοι) Ολυμπιακοί αγώνες το 1896 στην Αθήνα, την πόλη και την χώρα που τους γέννησε. Έτσι γεννήθηκε η **Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή (ΔΟΕ)** για να διοργανώσει τους Αγώνες η οποία τιμητικά είχε ως **πρώτο πρόεδρο τον Έλληνα λόγιο, ποιητή και πεζογράφο Δημήτριο Βικέλα.**

Επιλεγόμενα

E1) Ο Επίκουρος για το Χρόνο, απόσπασμα από το βιβλίο «Επίκουρος Η αληθινή όψη του αρχαίου κόσμου» του Χαράλαμπου Θεοδωρίδη.

“Για την απλοϊκή αντίληψη ο χρόνος είναι κάτι πραγματικό, που υπάρχει έξω κι ανεξάρτητα από το υποκείμενο. Αυτό το τόσο κοινό και πασιγνώστο, πού μέσα του κυλάει η ύπαρξή μας, φεύγει ανάμεσα από τα δάχτυλα και γίνεται άγνωστο κι άπιαστο, όταν θελήσουμε να το συλλογιστούμε. Ξέρω τι είναι χρόνος, έλεγε ο Αυγουστίνος, φτάνει να μη με ρωτούνε. Όταν με ρωτούν τα χάνω. Ήταν λοιπόν στοιχείο πού μπορούσε άνετα να το εκμεταλλευτεί η μεταφυσική. Έτσι πρόβαλαν δυο αντίθετες απόψεις: ο χρόνος είναι είτε κάτι αντικειμενικό είτε δημιούργημα ψυχολογικό υποκειμενικό.

Ο Πλάτων τον έκανε εικόνα της αιωνιότητας, που όμως γεννήθηκε μαζί με τη γη κι έχει εφαρμογή μόνο πάνω στα αισθητά και τα πρόσκαιρα.

Ο Αριστοτέλης ωστόσο είναι προσγειωμένος. Η εποπτεία του χρόνου δεν αντιστοιχεί σε κάτι πραγματικό παρά γεννιέται από την κίνηση, από την αίσθηση του πρωτύτερα και του υστερότερα.

Ζωηρότερη έγινε στα χρόνια μας η διάκριση του χρόνου, που από τη μια μετριέται με την κίνηση του έξω κόσμου, από την άλλη τον νιώθουμε σαν ψυχική διάρκεια.

Ο Επίκουρος παρατήρησε τη διάκριση κι από το συνδυασμό των δυο στοιχείων έβγαλε την ερμηνεία του χρόνου. Η εποπτεία του χρόνου γεννιέται, κατά τον Επίκουρο, από την αλληλεξάρτηση των δυο, από την έξω κίνηση, από τις μέρες και νύχτες που διαδέχονται η μια την άλλη, κι από τις ψυχικές διαθέσεις, την αναμονή, τη διέγερση και την ηρέμηση. Δεν είναι κάτι πού υπάρχει σαν αντικείμενο, που το αναγνωρίζουμε με την από πριν σχηματισμένη έννοια (πρόληψη).

Μεταφέρνω την αρκετά στρυφνή διατύπωση από την Α' Επιστολή προς Ηρόδοτο «περί των φυσικών»:

«72. Το χρόνο δεν πρέπει να τον εξετάσουμε όπως τ' άλλα φαινόμενα, πού βασίζονται σε κάποιο αντικείμενο, ανάγοντάς τον στις από πριν σχηματισμένες έννοιες (στις προλήψεις). Πρέπει περισσότερο να τον σχετίσουμε με την ενάργεια, πού μας κάνει να μιλούμε για μεγάλη ή μικρή χρονική διάρκεια, υπάγοντας στην ίδια

έννοια τις δυο καταστάσεις. Ούτε πρέπει τον όρο χρόνος να τον αντικαταστήσουμε με άλλες εκφράσεις, τάχα καλύτερες, παρά να μεταχειριζόμαστε τις συνηθισμένες. Ούτε να του αποδώσουμε άλλη ιδιότητα και να ισχυριζόμαστε πως έχει αυτό το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό (γιατί κι αυτό κάνουν μερικοί). Πολύ περισσότερο πρέπει ν' αναλογιστούμε με τί συνδέουμε την ιδιότητα αυτή και με τί τη μετρούμε.

73. Γι' αυτό δε χρειαζόμαστε απόδειξη. Φτάνει λίγη σκέψη για να καταλάβουμε πώς την έννοια του χρόνου τη συνδέουμε με τις μέρες και τις νύχτες και τις υποδιαιρέσεις τους, καθώς και με τους ερεθισμούς και την ηρέμηση της ψυχής, με την κίνηση και τη στάση. Σ' όλα αυτά παρατηρούμε κοινό χαρακτηριστικό, αυτό που μας κάνει να μιλούμε για χρόνο».

E2) «Εν πρώτοις» όλες αυτές οι «Αρχαιοελληνικές» πληροφορίες δεν έχουν καμιά σχέση με θρησκείες ή «θρησκείες», παγανισμούς και άλλες τέτοιες ιστορίες.

Κατά δεύτερον ο χρόνος (Κρόνος) δεν μπαίνει στα καλούπια καμιάς θρησκείας, αληθινής ή όχι, και καμιάς πίστης, όσο δυνατή κι αν είναι. Μάλιστα βλέπουμε να

συμβαίνει το αντίθετο. Όλες οι θρησκείες προσαρμόζουν το λατρευτικό τους στον «πανδαμάτορα χρόνο» και στον τρόπο υπολογισμού των ημερομηνιών με βάση τον αρχέγονο τρόπο που στηριζόταν στις φάσεις της σελήνης, στις ισημερίες κ.τ.λ..

Αυτό προκύπτει, αν δει κανείς τον τρόπο με τον οποίο οι χριστιανοί όλων των δογμάτων υπολογίζουν την ημερομηνία του χριστιανικού Πάσχα και γιατί έβαλαν πχ τα Χριστούγεννα στις 25 Δεκεμβρίου ή γιατί, ενώ ομολογούν πως ο Ιησούς δεν γεννήθηκε το έτος 0 αλλά μεταξύ 1 – 7 μ.Χ.(!) αφήνουν να συνεχίζεται η παρανόηση.

Άραγε γιατί πχ λέμε στην Ελλάδα Ιανουάριος (προς «τιμήν» του «ειδωλολατρικού» θεού Janoua) και δεν μπορούμε να αποκαλούμε μία μέρα «Απολλωνία». Τον Janoua ελάχιστοι ειδικοί γνωρίζουν, ενώ τον Απόλλωνα τον ξέρουν σχεδόν οι πάντες, σε ολόκληρο τον κόσμο. Επίσης λέμε Ιούλιος, όταν είναι σίγουρο πως, όσοι ξέρουν τον Ιούλιο Καίσαρα, τον ξέρουν ως ένα πρόσωπο ιστορικό, ενώ τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη και πολλούς άλλους από τους αρχαίους μας προγόνους όχι απλώς τους ξέρουν όλοι, αλλά έχουν μεταφραστεί σε ό-

λες τις γλώσσες του κόσμου, ενώ μυριάδες είναι εκείνοι που προσφεύγουν στα λεγόμενά τους για να βρουν απαντήσεις σε σημερινά ερωτήματα.

Γιατί λοιπόν να μην υπάρχει και μήνας πχ «Πλατώνιος» η «Αριστοτέλειος»;

Οι Μουσουλμάνοι, οι Ισραηλίτες, όπως και οι Κινέζοι, αλλά και άλλα έθνη και λαοί στο εσωτερικό του κράτους τους χρησιμοποιούν το δικό τους ημερολόγιο και την δική τους αρίθμηση για τα έτη, αυτό που χρησιμοποιούσαν από αρχαιοτάτων χρόνων και μόνον στις διεθνείς τους συναλλαγές χρησιμοποιούν το γνωστό μας χριστιανικό ημερολόγιο.

Άλλωστε ο μουσουλμάνος ή ο βουδιστής ή ο εβραίος κ.τ.λ. δεν έχει καμιά όρεξη να αριθμεί με βάση την γέννηση του Χριστού(που είναι και λάθος).

Εμείς γιατί δεν θα μπορούσαμε να έχουμε, τουλάχιστον στο εσωτερικό του κράτους, ένα ημερολόγιο «από τα παλιά» ή ένα ημερολόγιο με μήνες αφιερωμένους στον Σωκράτη, τον Πλάτωνα, τον Αριστοτέλη, τον Θαλή και τα τόσα άλλα σημαντικά για την ανθρωπότητα πρόσωπα; Ρητορικό το ερώτημα και η απάντηση προφανής.

Από το «νόστιμον ἡμᾶρ» του Ομήρου, το «Έργα και ημέραι» του Ησίοδου, τις «Μέρες του '36» του Θόδωρου Αγγελόπουλου, τις «Επτά ημέρες της δημιουργίας» έως την λιγότερο ποιητική καθημερινότητά μας η έννοια ημέρα είναι πάντα και πανταχού παρούσα στη ζωή μας, ταυτισμένη σχεδόν με την έννοια του χρό-νου.

Και από την άλλη ο λόγος. Ίσως η πιο πολυσήμαντη και βαρυσήμαντη λέξη, όχι μόνο του ελληνικού αλλά και του παγκόσμιου λεξιλογίου. Γλώσσα, ομιλία, αιτία, λογική, αναλογία, αρχή, υπέρτατη θεϊκή οντότητα κ.τ.λ..

Μοιάζει ωσάν η ημέρα, δηλαδή ο χρόνος να εμπεριέχει και να εμπεριέχεται στο λόγο, δηλαδή στην αιτία, στην αρχή των όντων, στην συμπαντική λογική.

Τελικά **τι είναι χρόνος**; Ο Χρόνος είναι **α-όριστος**, γιατί δεν υπάρχει ορισμός. Είναι μια ασαφέστατη έννοια που απασχόλησε και απασχολεί τον άνθρωπο, πρακτικά, με χιλιάδες τρόπους αλλά και κάθε φιλόσοφο από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Όπως και την επιστήμη, αφού το ποιο δύσκολο κομμάτι στη θεωρία της σχετικότητας είναι η σχετικότητα του χρόνου.

ISBN: 9786188597365